Зі мною твориться щось неймовірне. Повертаюся з роботи і на розі Каштанової вулиці чую, як хтось кричить. Оглядаюсь — нікого. Іду далі — воно знов. Тоді зупиняюсь і довго стою посеред вулиці.

Тут і там, немов холостяцькі штани, теліпаються ліхтарі. Древні підсліпуваті будиночки попрісідали за огорожами і чекають, що буде. А може, й нічого, може, це привиділось?

— Е-ег-хх-х! Е-ег-хх!

Що воно? Хто це міг? Асфальт після дощу аж мигтить, дерева тихо колихають сповиточок місяця.

Щоб людина — так ні. Але ж позавчора Савенкового Миколая гадюка вкусила за ногу. До вечора зробився весь пухлий, наче торба, і гекав так тужно, аж сусіди сходили з дому.

Діло ж як було. Миколай подався по опеньки, хотів черевики взувать, а мати ні в яку — тільки чоботи. Кирзаки йому ноги понадирали, а тут іще опеньки, як решета, лежать. Він чоботи під кущ, а сам хапає (знай душа міру!). Наглимачив кошика, а тоді ще майку з себе та в майку. Такий радий, у чоботи шуг, а в чоботі гадюка, щоб ти пощезла. Бідний Миколай, десь повіз його батько по лікарях, другу ніч не ночують удома. Чи буде з нього діло, чи ні. Так я ото стою й думаю, чи не Миколая привезли помирать і він кричить. Так де ж, не повертались, машина біля двору не стоїть.

Рушаю знову, оглядаюся, але вже ніхто не гукає. Стара, як світ, дуплиста тополя, здається, ось-ось полетить сторчака, надушить будинки, сади і гаражі. І навіть пісочницю, де нічийний ґумовий ведмедик захляло дивиться всім у вічі. Є ж, врешті, вуличком, є ж і міськрада, а чому ніхто не подумає, як нам загрожує тополя? Найстаріше дерево в місті? Ну й що, всьому свій вік.

— А що воно таке, бабусю, — питаю перегодя, — коли вчувається стогін?

— То дуже погано, — не зразу каже моя довгобородa Зоя Митрофанівна, на ходу запинає хустку й ховає жовте лисиння в голові. — То на вмируще. Та не бійся, воно не проти тебе. Тобі ще й тридцяти не стукнуло, ти ще й заміж не ходила.

Ставить на стіл самовар, а я ріжу тоненькими скибками батон, виставляю чашки, жовті й вухаті, як бабуся. Вона, як завжди, сідає до вікна, раз по раз ворушить ліктем фіранку. Дратує мене. Сьогодні все дратує: і оце її кахкання, і плаття з ґувернантськими зборками, і звичка двиготіти ногою під столом, і присьорбування.

Це не моя бабуся, моя була Марта, мамина мама. Жили ми з нею в селі на березі малої річки, яку ніхто ніяк не звав: просто вода або болото, а навесні, коли розливалась і вилизувала городи, — п’явушник.

Моя бабуся пекла по неділях пиріжки з капустою і, коли я прокидалася, ставила біля ліжка миску зі сметаною, приносила жаровню й казала: "Вставай, храмувать будем!"

Щомісяця поштар приносив їй пенсію, дванадцять карбованців і скількись копійок. Бабуся зав’язувала гроші в носовичок, а ввечері підкликала мене й казала: на, піди купи щось таке. Та відчепіться, сердилась я. Купи, гримала бабуся, тобі скоро заміж, а з чим ти підеш? Люди думають, як сирота, так і гола. Ми їм покажемо. Купи, купи щось таке. А я насіннячка продам — та й ще копійка буде.

Так ми жили. Восени копали картоплю, зносили гарбузи, обставляли очеретом хату. Взимку били очерет і топили піч. А потім лягали вдвох на теплій черені, співали всяких-усяких пісень — "Стоїть гора високая", "Ой, на горі та й женці жнуть". Часом бабуся замовкала й казала:

— А я думаю, тебе повинен узяти такий… не лестивий, але добрий, як Толя Сербинівський. І хазяйновитий, щоб на цім місці величезну хату поставив.

— Щоб у город не рвався, а після жнив півмашини зерна біля комор одержував…

— Тобі смішки. А Толя хлопець для тебе.

Я дуріла: не хочу, поганий! А насправді він накивав од мене п’ятами.

У день Толикового весілля бабуся перестріла його на дорозі, тихенько сказала: "Маня згодна за тебе, одстав, чуєш, це весілля". — "Чхав я на її згоду", — сказав Толик.

Бабуся прийшла додому, вибрала помідори, а тоді прилягла на обніжку відпочити і вже не встала. Її покручені, як гудиння, руки лежали на чужому городі і тримали суху, як каменюка, грудку.

Хату я не продала, але жити сама там не змогла. Вже другий рік у Чернігові. Це мене Зоя Митрофанівна зманила, батькова мати. Приїжджай, каже, мо’, скоріше заміж вийдеш. Покинула свою швальню в селі — тепер працюю в ательє. Втомлююсь, приходжу, зігнута в рубчик, і не завжди пристаю до чаю, як тепер.

— Бач, деренчить у шибку, — бурчить вона, — а ти чого як надкопана?

Це місто відставників і самотніх жінок. Тут частіше розлучаються, ніж одружуються.

— Усе думаєш про ТЕ. Пий.

Захрумкала цукром, умочила булочку і стала висмоктувати з неї чай. "Не думай, лице почорніє, — все чіпляється Зоя Митрофанівна, — от як я служила у Вишневецьких..."

Краплі шелестять по дикому винограду, десь там мокне й осувається моя хата. А тут усе чуже: оцей столітній дім, у якому не скрипить підлога, оці кімнати з етажерками й полицями, високими ліжками — наче птахоферма. І склянки, що пахнуть еліксиром, і фортепіано, оце старе, на вишуканих лапах фортепіано, і навіть вугільний самовар. А що вже говорити про Зоїні манери — про комірці та воланчики, про її "ах", що виходить чомусь, як "ках".

Думаю про бабусину хату. Про знавіснілих куниць на горищі (оце, дитинко моя, встережу я її, ох, устережу, пошиємо тобі ватянку, а комірець пухнастий, дай мені тільки вила нові з кузні принести), про домоткані фіранки і про скриню з посагом. І про латаття, що цвіте так, аж очі одбира.

Там по вихідних ми з бабусею ставили ятері або сапували город, а тут я їду в кінотеатр "Дружба", п’ю коктейлі, їм морозиво і шурую на всі боки очима, чи не встрелю якогось дефективного — нормальні давно розібрані. Часом Зоя Митрофанівна одягає чепчика, виношене до луски пальто, і ми пливемо з нею в кіно. Вона аж надто ініціативна, атакує капітаників.

Мене хилить на сон. Допиваю чашку, кажу пісне "добраніч", іду до своєї кімнати. Ліжко холодне. Простирадло обгортає, як хвиля, а потім звикаю до нього, вгріваюсь.

Але сну немає. Я стала аж надто забобонна. І цей стогін — хто, звідки, чому? Кого чекає біда? Невже проти Зої? Їй пішов дев’яносто третій. Вона моя остання рідня. Ні, Зоя не вмре. Сама каже: як грім.

Я вже звикла до її сухого кашлю, до обідніх трапез. Зоя одягає найкраще плаття до столу і сколює мишкою волоюсся. В кожному кріслі лежать Зоїні книжки, на кожному столі — її окуляри і наперстки.

Тоді хто ж — Миколай? Але чому ознака прийшла мені? У нього є батько, мати, сестра. Він молодший на десять років. Миколай негарний. У нього квадратна голова, коли розмовляє, приставляє зігнутий палець до губів.

Так трапилось, що вперше я з Миколаєм зустрілася в ліску біля Количівки. Гуляла пішки по околицях, а Миколай тоді влаштовувався в аеропорту на роботу. Дивлюсь — назустріч хлопець у військовому, вітер чуб розвіває. Іде впевнено, як хазяїн. Щось заговорив, а я в кущі. Наче пробка, застряла — ні туди, ні сюди.

Щось між нами тоді промайнуло, наче гілка заспівала.

А другого дня зустрілися в місті, і я помітила, які будкуваті в нього черевики, які обкурені пальці і як незугарно стоїть він у тролейбусі, всі на нього гиркають, у мене туман одразу вивітрився з голови.

Пізніше Миколай став заробляти з батьком у Гомелі на хату — часник продавав. Я тільки тебе братиму, казав мені не раз похапцем, а я дивилася на його чоботи, з яких підмотки визирали. Мені й мачина не падала з ока, коли говорила, що на весілля одягну вінок зі стрічками, як він хоче, і що ліжко нам треба купити тільки маслинове, воно щастя приносить.

Це нарешті дійшло до батьків, і майбутня свекрушенція прийшла до Зої спитати, що в мене є на книжці. Зоя не терпіла здольщини, тим більше, коли йшлося про весілля, тому одчинила двері і гукнула:

— Ми люди достойні і знайдемо собі достойних!

— Ну й дивися на свою стару вішалку, — крикнула Миколаєва мати і поставила печатку, шелеснула черевиками по шибках.

Склив крадькома Миколай. Він же не переймав мене більше на дорозі і не хапав за руки, але якби подався до іншої, я б здуріла. Все-таки приємно, коли за тобою хтось так бігає.

Аж не віриться, що з Миколаєм горе. Ні, я б не вийшла за нього заміж — обминати оті іржаві черевики, перекидати заюшені мазутом штани — чорта з два! А коли я не люблю його, то чому б за Миколая був мені знак? Хто він мені?

ЗНАК БУВ ДЛЯ МЕНЕ. Лежу в темряві, прислухаюсь до свого тіла, до шарудіння листя за вікном. Дощ не стихає.

Тієї осені, коли померла бабуся, у нас цвіли вишні. Люди проходили і казали: Мартин сад свайбу справляє. Бабусі вчувалося, що її покійники гукають — то батько, то чоловік. Чуєш, Маню, що воно никає коло вікон, одчини піди, не лінуйся, дитино, одчини.

Тепер цей дивовижний стогін до мене. Перебираю всі болячки: артрит, хронічна ангіна, якесь дивне мереживо на шкірі. Але біда, напевне, наступить не звідти. В мене давно коле під пахвою, до лікарів іти боюся. Обмацую з усіх боків те місце — болить, а посередині невелика тверда ґулька — ось вона грає під пальцями. Ще два дні тому була менша. Зриваю нічну сорочку, мене кидає в жар, у холод, починає трясти.

Так, ґулька збільшилась. Тепер вона ростиме. Спочатку буде, як яйце, потім, як картоплина, а одного ранку прокинулась, і вона буде з відро. А якщо піти в лікарню завтра… У мене ще буде цілий місяць, а може, й не один. Я встигну з’їздити в село, викопати біля хати бабусині грушки і розсадити їх у лісі. Потім виполю на могилі портулаки,

навідаюсь у швальню до дівчат, розпитаю всі новини. Свої викрійки покажу.

Довгенько побуду в хаті — одчиню скриню з посагом, розкладу все і передивлюся. Ми з бабусею часто розкладали і дивились… Рушника з півнями вона вишивала при місяці, щоб чоловік тримався дому, а ту скатертину у перекупщиці придбала — обдурили стареньку, а вона й тому рада.

Проклята ґулька розболілася, я повертаюся на спину. Колись в однієї жінки була така хвороба. Вона місяць пролежала в лікарні, виписалась, як квітка, і всі казали: придурюється, комусь за групу інвалідності підсунула грошей. А вона й городу не вибрала, пішла…

Починається якась хвороблива дрімота. Мені ввижається то пухлий, як наволочка, Миколай, то бабуся Марта на обніжку, то біла палата. Тарабанить будильник. Накидаю халат, виходжу на кухню, запалюю газ.

Зоя Митрофанівна тільки знадвору, ставить відро з яблуками "Слава переможцям". Це їх дощ натрусив. Смачніших не буває. Іду вмиватись, а вона мудрує яєчню і раптом каже:

— Знаєш, що то вчора було? Дерево кричало. Хтось у дуплі вогонь розіклав. Бідолашне, шарахнуло вночі. На дорогу, трохи тільки огорожу пом’яло.

Я швидко їм, одягаю все найкраще, накидаю плащ і вискакую на вулицю. Світить сонце і грає на падолисті промінням. Навпроти сміються на мотузці випрані Миколаєві сорочки. Мені хочеться загорнутися в них обличчям. І стояти. Але я вчасно повертаюся і біжу в інший бік, на іншу зупинку.